

(2010). Klinichniy protokol nadannia medychnoi dopomohy ditiam iz hiperkinetychnymy rozladamy. Kyiv. 8. **Litvinova O. V.** (2013) Shchodo pytannia systematyzatsii movlennievkykh porushen pry autyzmi. Lohopediia. № 3. 9. **Mukhin V. M.** (2009) Fizioterapiia. Fizychna reabilitatsiia : pidruchnyk. Kyiv. 10. **Tarasun V. V., Khvorova H. M.** Kontseptsii rozvytku, navchannia y sotsializatsii ditei z autyzmom : navch. posib. dlia vyshchyykh navch. zakladiv. Kyiv. 11. **Chesnokova L. V., Zolotarova O. I.** (2020) Zaniattia z lohorytmiky dlia ditei iz vadamy movlennia. Osnova. 12. **Khilko H. O.** (2013) Lohorytmika dlia ditei-lohopativ doshkilnoho viku. Lohoped. №8. 12. **Shpyrna O. M.** (2012) Vykorystannia lohorytmichnykh pryiomiv u korektsiinii roboti: (pochatkova shkola). Lohoped: naukovo-metodychnyi zhurnal. 13. **Shulzhenko D. I., Andreieva N. S.** (2011) Korektsiinyi rozvytok autychnoi dytyny: knyha dlia batkiv ta pedahohiv. Kyiv. 14. **Shulzhenko D. I.** (2006) Spivvidnoshennia pervynnoho ta vtorynnoho v strukturi autychnoho porushennia pry polisensornykh defektakh Sotsialnopsykholohichni problemy tyflopedahohiky. Kyiv.

KOZYNETS, O., SPIVAK, A. FEATURES OF THE ORGANIZATION OF LOGARITHMIC LESSONS FOR CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS.

The article deals with children with autism spectrum disorders of preschool age, in which developmental disorders are caused by significant limitations of communication, behavior and social interaction. Reactions and behaviors of children with autism spectrum disorders are often atypical, confusing, or unexpected. The severity of the disorder is determined by how the child is able to respond to changes in his usual daily life. A characteristic feature of children with autism spectrum disorders is their play activities: monotonous use of non-typical things as toys, as a priority - games alone.

One of the effective means of corrective influence on children with disorders of the autistic spectrum is logopedic rhythms. It is actively used as an effective means of corrective influence on behavior and personality as a whole, since logorhythms are associated with various types of musical, motor and speech activities: listening to music, singing, musical and rhythmic movements, playing musical instruments, reciting poems to music etc. The article also outlines certain rules that must be followed when organizing classes on logorhythms for children with autism spectrum disorders, which can significantly improve the use of logorhythms as one of the areas of development of children with autism.

Key words: autism, disorders of the autistic spectrum, play activities of children with ASD, preschool age, speech therapy rhythms.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.07>
УДК 364.048.6-057.36

О.П.КРУГЛИК

o.p.kruhlyk@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-9632-6579>

Л.М.РУДЕНКО

l.m.rudenko@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1655-5708>

І.С.МАРКУСЬ

i.s.markus@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0071-9798>

**РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЙ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ, ВЕТЕРАНАМ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Відзначається необхідність забезпечення соціально-психологічної підтримки та педагогічно-корекційної реабілітаційної допомоги людям після пережитих травмуючих подій, контузій. В статті описані підходи до застосування психолого-педагогічних технологій на відновлення функціональних порушень у військових, ветеранів, повноцінної їх життєдіяльності, соціальної ідентифікації; впровадження реабілітаційних послуг (психолого-педагогічних, соціальних, фізкультурно-спортивних, фізичних) як умов для максимальної психологічної, корекційно-компенсаторної та соціально-трудової реабілітації й повноцінної інтеграції в соціум.

Теоретично проаналізовано та практично обґрунтована реалізація надання реабілітаційних послуг міжгалузевою командою фахівців.

Ключові слова: технології, реабілітаційні послуги, травмуючі події, військовослужбовці та ветерани з функціональними порушеннями.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми нашого дослідження з переліку нагальних проблем оборони, безпеки, економіки та суспільства України щодо розробки технологій та надання реабілітаційних послуг військовим, ветеранам з функціональними порушеннями обумовлена тим, що в системі надання державою нової соціальної комплексної послуги – формування життєстійкості, яка включає в себе і психологічну допомогу, і формування та розвиток соціальних навичок та умінь, і сприяння суспільній адаптації та інше, вважаємо за необхідне посилити вплив психотерапевтичної та фізіотерапевтичної допомоги, слухо-мовленнєвої реабілітації, орієнтування в просторі, проведення групових тренінгів, індивідуальних зустрічей, особистісного відновлення.

Повномаштабна війна в Україні змусила фахівців зі спеціальної освіти, психології та фізичної терапії по-новому подивитися на проблеми військових і ветеранів, зокрема з функціональними порушеннями. Антитерористична операція, яка мала на меті збереження кордонів і цілісності України з 2014 року, показала громадськості нове розуміння особистості військовослужбовця, який пройшов через травмуючі події та має соціалізуватися у суспільстві. Запропонована теоретико-методологічна база збагачувалася першими в Україні дослідженнями вчених в галузі психології, фізичної реабілітації. Були зроблені поступово кроки в спеціальній освіті та спеціальній психології щодо реабілітаційних заходів та їх реалізації в практичну діяльність. Зокрема, нашими викладачами безпосередньо було вивчено посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців та їх подальшу реабілітацію (М.Л.Руденко, Л.М.Руденко), діагностика порушень слухової функції та реабілітація осіб з порушеннями слуху (О.П.Круглик); описані ключові положення міжнародної політики щодо реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та впроваджувалася удосконалення системи соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців, які отримали порушення зору внаслідок бойових дій (Т.М.Гребенюк, І.О.Сасіна). Але саме зараз виникла нагальна проблема вирішення комплексної допомоги фахівцями реабілітаційного пакету послуг, як наслідок збільшення неймовірної кількості осіб, які зазнали травми під час бойових дій. Тому, на сьогодні розроблення компенсаторно-корекційних технологій та впровадження реабілітаційних послуг зі слухо-мовленнєвої терапії, кінезотерапії, фізичної адаптивної фізкультури, просторового орієнтування, психотерапевтичного впливу, психологічної допомоги через консультації, тренінгові заняття, психотерапію, реабілітаційні заходи з корекції функціональних порушень та відновлення ментального здоров'я, необхідних життєвих навичок, саморефлексії, життєстійкості є вкрай важливими, щоб забезпечити реінтеграцію, дієву допомогу військовослужбовцям, ветеранам з функціональними порушеннями та психотравмою.

Для розробки теоретико-методологічних та філософсько-концептуальних підходів систематичної психотерапевтичної й психосоматичної допомоги та реабілітаційної роботи з військовими, ветеранами з функціональними порушеннями проаналізовані праці українських дослідників (Т.М.Гребенюк, О.П.Круглик, О.В.Омельчук, О.О.Приймаков, Л.М.Руденко, М.Л.Руденко, І.О.Сасіна, Л.П.Сущенко, та інші), які в умовах воєнного стану звернулися до пошуку нових інноваційних технологій щодо формування в суспільстві нового погляду на проблему військових і ветеранів з функціональними порушеннями, людей, які після важких поранень і травм опинилися у складних життєвих обставинах, пошуку особистісної ідентифікації в суспільстві. Зокрема, М.Л.Руденко досліджував посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців та їхню подальшу медико-соціальну реабілітацію. Л.М.Руденко займалася проблемою виникнення та корекції агресивної поведінки у людей: нею розроблено, обґрунтовано систему комплексної, безперервної психокорекційної та профілактичної роботи для випередження та зниження проявів агресивної поведінки. О.П.Круглик досліджувала питання порушень слухової функції діагностики та реабілітації військовослужбовців, пов'язаних з акутравмами та акубаротравмами, отриманих в реальних бойових умовах. Л.П.Сущенко вивчала проблеми впровадження в інноваційну освіту в Україні технологій з лікувальної фізкультури, акцентуючи увагу на профілактиці та відновленні амплітуди рухів у постраждалих. О.О.Приймаков описує систему моніторингу функціональних можливостей людини. В умовах воєнних дій в країні та збільшення кількості військовослужбовців з психосоціальними наслідками, вважає розробку та надання

реабілітаційних послуг є вкрай необхідними.

Сучасний стан українського суспільства пов'язаний з комплексом різноманітних факторів економічного, політичного, демографічного і духовного характеру, що негативно впливають на людей. Серед надзвичайних ситуацій особливе місце займають соціальні катастрофи, до яких належать ведення активних бойових дій на території України, наслідком цього є збільшення постраждалих з функціональними порушеннями. Одна з перших ґрунтовних праць Т.М.Титаренко (2018) присвячено дослідженню психологічного здоров'я особистості, що переживає наслідки тривалого воєнного конфлікту. Автором визначено особистісні чинники та індикатори психологічного здоров'я; розроблено концепцію соціально-психологічної реабілітації особистості в умовах травматизації. Апробовано технології, техніки, способи та прийоми психологічної допомоги та самопомоги, які сприятимуть підвищенню готовності особистості до подолання надмірних, стресових перевантажень та профілактиці психотравматизації різних верств населення. В подальшому Ю.Л.Бриндіков (2019) визначив організаційно-педагогічні умови дієвості реабілітаційної діяльності з військовослужбовцями-учасниками бойових дій: здійснення комплексної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій з виокремленням ключового виду та врахуванням «індивідуального випадку»; організація і здійснення реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій мультидисциплінарною командою фахівців; соціально-психологічний супровід військовослужбовців-учасників бойових дій у постреабілітаційний період. А.Ю.Кіх, О.М.Волянським встановлено, що розробка індивідуального плану реабілітації військовослужбовців з ампутованими кінцівками з визначенням проблемних моментів та постановкою конкретних цілей, з одного боку, підвищує мотивацію та відповідальність пацієнта в їх досягненні, а з іншого, сприяє підвищенню мотивації та відповідальності пацієнта в їх досягненні. Оксана Юденко, Василь Білошицький, Сергій Бойченко, Генадій Галашевський (2022) розглядають сучасні аспекти та питання, які викликають гальмування розвитку системи надання якісних фізкультурно-спортивних послуг учасникам бойових дій та членам їх родин з позицій сьогодення: реабілітація та корекційно-відновлювальний вплив на учасників бойових дій, які повертаються до життя в цивільний соціум, висвітлюють особливості застосування засобів фізкультурно-спортивної реабілітації на психофізичний стан військових із наслідками бойової травми та ефективну систему реалізації фізкультурно-спортивних послуг; подано узагальнені підходи до проявів стресостійкості, особливостей корекції цього стану організму. В дослідженнях Шидловської Т.А., Шидловської Т.В. (2022) досліджувалися методи лікування акутравми в зоні бойових дій, а також в подальше медичну реабілітацію сенсоневральних порушень слуху. А.Галімов, В.Крупа, & Р.Кшановська, (2021) розглядають і розкривають проблеми психологічної реабілітації учасників бойових дій, а також технології та основні принципи проектування і впровадження реабілітаційних заходів по відновленню психічного стану та загального здоров'я учасників військових конфліктів, зокрема, вивчають особливості психологічної реабілітації військовослужбовців, що отримали поранення та психічні розлади в зоні проведення бойових дій. Ребекка Гартелл, Джон Морріс, Трейсі Воллес (2022, 2023) вивчають доцільність використання втручання виконавчих функцій із підтримкою мобільного додатку у військовослужбовців і ветеранів із mTBI та супутніми психологічними розладами.

Численні різновекторні наукові доробки українських вчених з проблем реабілітації військових та ветеранів з функціональними порушеннями (Т.М.Гребенюк, О.П.Круглик, І.С.Маркусь, О.В.Омельчук, О.О.Приймаков, Л.М.Руденко, М.Л.Руденко, І.О.Сасіна, Л.П.Суценко, С.В.Федоренко, та ін.) свідчать про потужний потенціал української спеціальної освіти, спеціальної клінічної психології та фізичної терапії щодо надання пакету реабілітаційних послуг військовослужбовцям після акубаротравм. На нашу думку, в Україні слід започаткувати новий інтегрально-синхронний підхід, який включає в себе різновекторність реабілітаційного пакету послуг для військовослужбовців та ветеранів з функціональними порушеннями, в тому числі психологічну, психотерапевтичну допомогу, систему консультативних напрямків роботи, командну роботу фахівців різних галузей. Такий пакет послуг є методологічно обґрунтованим і доцільним в умовах сьогодення. Вважаємо за необхідне за допомогою активних та бізнес-методів, стимулюючих засобів корекції обґрунтувати, організувати, впровадити компенсаторно-фізичну реабілітацію, яка пов'язана зі слухо-мовленнєвою терапією, просторовим орієнтуванням, психологічним супроводом, життєстійкістю. За допомогою наших практичних методичних розробок та рекомендацій, технологій корекційного впливу створити атмосферу рекреаційної зони, що ефективно сприяє процесам соціальної адаптації, індивідуалізації, соціалізації.

Аби відновитись після пережитих травмуючих подій та повернутись до спокійного цивільного життя, військовослужбовці, ветерани з функціональними порушеннями мають впоратися з емоційними переживаннями, ідентифікаційними спогадами, подолати тривожне сприйняття світу, почати довіряти довкіллю, навколишнім людям і не очікувати на небезпеку в майбутньому. Рекреаційна допомога – психолого-реабілітаційний феномен, головною метою якого є відновлення життєдіяльності людини в соціокультурному середовищі. Зміст запропонованого нами пакету реабілітаційних послуг спрямований на активізацію, підтримку, відновлення фізичних, моральних, духовних сил, які витрачаються людьми після травмуючих подій.

В основу розробки нашого дослідження покладена національно-суспільна концепція країни допомоги військовим і ветеранам з метою корекції наслідків отриманих порушень та випередження виникнення вторинних, третинних та інших ускладнень в процесі життєдіяльності людини. У зв'язку з тим, у відповідності з пріоритетною тематикою прикладних досліджень, запропонований державою наше дослідження передбачає допомогу в соціальній сфері психологічного відновлення особистості в її життєдіяльності корекційними засобами: нову соціальну комплексну послугу щодо формування життєстійкості людини, яка охоплює соціально-психологічну допомогу ветеранам, формування і розвиток соціальних навичок та умінь, сприяння адаптації, суспільно- громадської позиції. Ідея ж нашого дослідження полягає у синхронній корекційно-педагогічній, кінезо-фізіологічній психотерапевтичній допомозі військовим і ветеранам з функціональними порушеннями. Таким чином, по-перше, в основу дослідження покладене припущення про те, що лише в командній роботі фахівців зі спеціальної освіти, медицини, клінічної психології й фізичної реабілітації можливий вихід на соціальну сферу.

По-друге, вважаємо необхідним створення безбар'єрного середовища для військових і ветеранів з функціональними порушеннями, де будуть розроблені та впроваджені технології та пакет реабілітаційних послуг, необхідних для комплексного підходу до реабілітації військовослужбовців, що в подальшому дозволить побудувати заново або відновити пошкоджені соціальні навички, психологічні травми на пережитих подіях та набутому з їхньої причини стані, налагодити нові соціально-життєві контакти, відновити компенсаторними технологіями когнітивні та комунікативні функції, життєстійкість особистості.

По-третє, розроблення самих технологій та створити атмосферу психолого-педагогічної безпеки та фізіотерапевтичної допомоги військовослужбовцям, ветеранам з функціональними порушеннями через новий пакет реабілітаційних послуг з корекції та відновлення комплексною командою фахівців: логопедів, сурдопедагогів, тифлопедагогів, корекційних педагогів, психотерапевтів, клінічних психологів, реабілітологів, фізичних терапевтів.

Досягнення поставленої мети дослідження поступово реалізується на таких платформах:

1. Розроблення та удосконалення компенсаторно-корекційних технологій та впровадження реабілітаційних послуг зі слухо-мовленнєвої терапії, кінезотерапії, фізичної адаптивної фізкультури, просторового орієнтування, психотерапевтичного впливу, спеціальної психологічної допомоги.
2. Проведення консультацій, тренінгових занять, психотерапію, реабілітаційних заходів з корекції функціональних порушень та відновлення ментального здоров'я, необхідних життєвих навичок, саморефлексії, життєстійкості.
3. Створення центрів супроводу і забезпечення реінтеграційної, дієвої допомоги військовослужбовцям, ветеранам з функціональними порушеннями та психотравмою.

Дослідженням передбачено реалізація та розвиток державної концепції формування життєстійкості військовослужбовців та ветеранів на засадах нового інтегрально-синхронного підходу: впровадження реабілітаційного пакету послуг командою фахівців (логопедів, сурдопедагогів, тифлопедагогів, корекційних педагогів, спеціальних психологів, реабілітологів, фізичних терапевтів), створення конкурентоспроможного ринку надання реабілітаційних послуг та психотерапевтичної допомоги військовим і ветеранам з функціональними порушеннями та психотравмою, і, в цілому, забезпечення ефективності процесу рекреаційного відновлення людей після травмуючих подій.

Розроблення нових корекційних складових ієрархічного комплексу реалізації пакету реабілітаційних послуг (психолого-педагогічних, соціальних, фізкультурно-спортивних, фізичних) щодо компенсаторного відновлення порушеного функціонального стану людини, з урахуванням майбутньої її

життєдіяльності, формування умінь і навичок у військового або ветерана з функціональними порушеннями реалізуватися особистісно в цивільному суспільстві.

Розроблені психотерапевтичні технології, техніки особистісної допомоги, психолого-педагогічні рекомендації щодо сприйняття та корекції порушень, набутих під час бойових дій, що сприятиме підвищенню мотивації, стресостійкості, життєдіяльності військових з різними функціональними порушеннями рекреазуватися у суспільство.

Наукова новизна й теоретико-методологічне значення дослідження полягають у розробленні та обґрунтуванні дієвої структурно-інтеграційної моделі рекреаційного відновлення військових, ветеранів з функціональними порушеннями через технології впровадження пакету реабілітаційних послуг командою різних фахівців, як запоруки вдалого повернення в цивільну життєдіяльність; створенні системи комплексної діагностики й консультації, оцінці можливості подальшої соціальної адаптації та індивідуалізації.

В українській та зарубіжній спеціальній літературі досліджуються питання посттравматичних станів в учасників бойових дій (Р. Волошин, А. Гільман, Н. Кулешал, Р. Лазарус, І. Малкіна-Пих, David Morris, Jonathan Shay, Judith Herman, Walid Khalid Abdul-Hamid, Jamie Hacker Hughes та ін.), психологічна допомога в кризових ситуаціях (І. Малкіна-Пих, Т. Титаренко та ін.); особливості корекції посттравматичного стресового розладу в учасників військових дій (В. Доморацький, Н. Крилов, А. Пушкарьов та ін.); психотерапія емоційних травм (Б. Дем'яненко, Ф. Шапіро та ін.), реабілітація військовослужбовців (Ю. Бриндіков, А. Галімов, В. Крупа, Р. Кшановська, О. Volianskyi, A. Kich, V. Korchenok), але проблеми військових, ветеранів з функціональними порушеннями та психотравмами різнобічно комплексно не досліджувалася. Тому, на нашу думку, існуючі методики реабілітації для такої категорії людей є здебільшого лікувальними й фізичними, які розраховані на догляд, підтримку і соціальну реабілітацію особистості з формуванням стресостійкості та умінь соціалізації. Психотерапія, консультування, корекція в такому розумінні має поверховий характер і зазвичай не розрахована на глибинно-сміслову функціонування психосоматичної системи. Така соціальна реабілітація передбачає лише вузьке переключення психіки військового та ветерана після перенесених травмуючих подій через поверхові емоційні технології арт-терапії й комунікативну підтримку. Така ситуація пов'язана з відсутністю структурно-інтеграційної моделі рекреаційного відновлення військових, ветеранів з функціональними порушеннями. Ми маємо чітко усвідомлювати наслідки сьогоденних подій та їхній вплив на подальше майбутнє нації. Тому, вчені української педагогіки, психології, реабілітології вже шукають відповіді на питання впровадження пакету реабілітаційних послуг командою фахівців, інтенсивної корекції ускладненої депривації та активно висвітлюють свої думки й матеріали досліджень на сторінках наукових видань. Проєктом передбачено розробка наукових положень та практичних прийомів, технологій, методик, які включатимуть систематизацію українського досвіду, зокрема розвиток ідей Л.М.Руденко, Л.П.Суцzenко, О.О.Приймака, О.П.Круглик, Т.М.Гребенюк, І.О.Сасіної щодо впровадження пакету реабілітаційних послуг військовим та ветеранам з функціональними порушеннями.

Результати нашого дослідження мають як соціальний, так і комплексно-корекційний ефект – розуміння не тільки суті фізіологічних порушень, але й відновлення людської гідності, цінності життя, життєстійкості. Для спеціальної освіти буде вдосконалена методологічна та методико-практична складова реабілітаційного процесу з компенсаторно-корекційною складовою, що сприятиме наближенню освітніх стандартів України до європейських. Наш проєкт про прийняття й розуміння травми та болю травмованої людини, людини, яка набула функціональних порушень. Проєкт про адекватну підтримку професіоналів – це діюча команда фахівців, які в одній площині знаходяться з пацієнтом. Зміни в поведінці, світосприйманні колишніх військовослужбовців, ветеранів з функціональними порушеннями, які перенесли травмуючі події, потребуватимуть своєчасної психологічної допомоги та реабілітації, відновлення моральних і фізичних ресурсів, корекції слухового, зорового сприймання і мовлення, вимови, роботи з власним тілом, рухами, вестибулярним апаратом, сприйманням інших людей. В подальшому, таке відновлення сприятиме впевненій соціалізації, власній життєдіяльності, самореалізації.

Список використаних джерел:

1. **Бриндіков Ю. Л.** Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи: монографія. Хмельницький: Вид-во «Поліграфіст», 2018. 372 с.
 2. **Галімов, А., Крупа, В., & Кшановська, Р. (2021).** ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ. *InterConf*, (86).
 3. **Круглик О.П. (2020).** Вплив групових процесів на розвиток міжособистісних стосунків осіб з порушеннями слуху. *"European Humanities Studies: State and Society"*, Issue 3(1). С.40-52.
 4. **Лазоришинець В. В., Руденко М. Л., Сіромаха С. О., Андрущенко Т. А. (2023).** Вивчення особливостей структури хвороб системи кровообігу, травм і бойових поранень грудної клітки під час воєнного стану. *Український журнал медицини, біології та спорту*. Том 8, № 1(41), С.241-245.
 5. **Руденко М. Л., Лазоришинець В. В., Андрущенко Т. А., Сіромаха С. О., Горячев А. Г. (2023).** Щодо актуальності питання реєстрації хвороб системи кровообігу, травм і бойових поранень грудної клітки у військовослужбовців і цивільних осіб. *Клінічна хірургія*. №1.
 6. **Сасіна І. О., Паламар О. М., Гребенюк Т. М., Купріянова Т. О., Медведок Л. Г. (2022).** Удосконалення системи соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців, які отримали порушення зору внаслідок бойових дій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ,. Вип. 88. С. 177-181.
 7. **Титаренко Т. М. (2018).** Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД. 160с.
 8. **Шидловська Т.А., Шидловська Т.В. (2022).** Акутравма в зоні бойових дій. Надання медичної допомоги при сенсоневральних порушеннях слуху: діагностика, лікування, етапність, профілактика. Методичний посібник.
 9. **Юденко Оксана, Білошицький Василь, Бойченко Сергій, Галашевський Геннадій (2022).** КОРЕКЦІЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗАСОБАМИ СПОРТИВНИХ ІГОРУ ВІЙСЬКОВСЛУЖБОВЦІВ ІЗ НАСЛІДКАМИ БОЙОВОЇ ТРАВМИ. *Військова освіта*. №1 (43). 2021.
 10. **Dudka T.Yu., Chumak M.Ye., Markus I.S. (2020).** Pedagogical fundamentals of the research of knowledge management development in higher education. *Modern approaches to knowledge management development: collective monograph / editorial board: Darko Bele, Lidija Weis; Ljubljana School of Business. Ljubljana.* 412-423.
 11. **Larysa V. Kozibroda, Oksana P. Kruhlyk, Larysa S. Zhuravlova, Svitlana V. Chupakhina Olena M. Verzhihovska (2020).** Practice and innovations of inclusive education at school. *International Journal of Higher Education*. Vol. 9, No. 7 (Special Issue), in August 2012.
 12. **Rebecca Gartell, John Morris, Tracey Wallace (2023).** Feasibility of Using a Mobile App Supported Executive Function Intervention in Military Service Members and Veterans with mTBI and Co-Occurring Psychological Conditions. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2023, 20(3), 2457.
 13. **Rudenko, L., Simko, R., Hudyma, O., Boiko-Buzyl, Y., Mateiko, N., & Samara, O. (2022).** Psychological Correction of Individual Neurotic Problems. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(1Sup1), 295-308.
 14. **Sarancha, I., Kovinko, M., Maksymchuk, B., Tarasenko, H., Kharchenko, S., Demchenko, I., Dovbnia, S., Rudenko, L., Symkanych, O., Martyniuk, T., Bilan, V., & Maksymchuk, I. (2022).** Horticultural Therapy Course as an Educational-Therapeutic Tool of Rehabilitation for Individuals with MSDs. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(3), 180-200.
 15. **Semenets-Orlova I., Rodchenko L., Chernenko I., Druz O., Rudenko M., Shevchuk R. (2023).** Post-traumatic stress disorder in military personnel and their rehabilitation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Reseach*. Volume 13, Issue 1, Special Issue XXXIII., 82-87.
 16. **Tracey Wallace, John T. Morris, Richard Glickstein, Raeda K. Anderson, and Russell K. Gore, (2022).** Implementation of a Mobile Technology Supported Diaphragmatic Breathing Intervention in Military mTBI with PTSD. *J Head Trauma Rehabil.* 2022 May-Jun; 37(3): 152-161.
- Kruhlyk, O., Rudenko, L., Markus, I. Development of technologies and implementation of rehabilitation services for military servicemen, veterans with functional disorders.**

The need to provide socio-psychological support and pedagogical-corrective rehabilitation assistance to people after traumatic events and concussions is noted. The article describes methodological approaches to the application of psychological and pedagogical technologies for the restoration of functional disorders in military personnel, veterans, their full-fledged life activities, social identification; implementation of rehabilitation services (psychological-pedagogical, social, physical culture-sports, physical) as conditions for maximum psychological, correctional-compensatory and social-labor rehabilitation and full integration into society. A theoretically analyzed and practically substantiated new integral-synchronous approach, which includes a multi-vector rehabilitation package of services for servicemen and veterans with functional disorders: psychological, psychotherapeutic assistance, a system of consultative and

recreational areas of work.

The development of new corrective components of the hierarchical complex for the implementation of a package of rehabilitation services (psychological-pedagogical, social, physical culture-sports, physical) provides for the restoration of the impaired functional state of a person, taking into account his future life activities, the formation of skills and abilities of a military or veteran with functional disorders to realize himself personally in civil society.

The results of our research have both a social and a complex-corrective effect - understanding not only the essence of physiological disorders, but also the restoration of human dignity, the value of life, and vitality. For special education, the methodological and methodological-practical component of the rehabilitation process with a compensatory-corrective component will be improved, which will contribute to the approximation of Ukrainian educational standards to European ones. Our research is about the acceptance and understanding of trauma and pain of a traumatized person, a person who has acquired functional impairments. Research on adequate support of professionals is an active team of specialists who are on the same plane as the patient.

Keywords: technologies, rehabilitation services, traumatic events, servicemen and veterans with functional impairments.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.08>

УДК 376-056.264"-07/17"

Є.Ю. Лундіна

evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4615-6807>

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ (ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ)

Стаття охоплює історичний аналіз та сучасний стан логопедії в Україні. Досліджується розвиток практик та теорій у сфері спеціальної освіти, безпосередньо логопедії, з акцентом на еволюцію методів діагностики, корекції та реабілітації порушень мовленнєвого розвитку. Ця робота відображає перехід від первісних медичних інтервенцій до використання сучасних технологій та міждисциплінарних підходів, підкреслюючи важливість інтеграції новітніх досліджень в практичну діяльність логопедів.

Стаття звертає увагу на ключові моменти в історії логопедії в Україні, включаючи розгляд періодів, коли були зроблені значні прогеси у стандартизації підходів і методів роботи з мовленнєвими порушеннями в осіб з особливими освітніми потребами. Аналізуються також сучасні тенденції та виклики в спеціальній освіті, зокрема необхідність оновлення освітніх програм для підготовки логопедів, з посиленням уже історично складених складових та з включанням сучасних технологічних рішень і наукових досягнень.

Особлива увага приділяється потребі в інтеграції міжнародного досвіду та передових практик у сферу логопедії в Україні, що дозволить підвищити ефективність логопедичної допомоги та розширити можливості для комплексного підходу до навчання й виховання, корекції та реабілітації дітей з мовленнєвими порушеннями. Наголошується на важливості міждисциплінарної взаємодії між логопедами, педагогами, психологами та медичними працівниками для досягнення найкращих результатів у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями.

Ця стаття рекомендується для науковців, практикуючих логопедів, освітніх працівників та здобувачів вищої освіти відповідних спеціальностей, які зацікавлені у поглибленому розумінні історичних та сучасних аспектів логопедії в Україні, а також у вивченні ефективних стратегій для подальшого розвитку галузі.

Ключові слова: історіографія, спеціальна освіта, корекція, порушення мовлення, труднощі, особи з особливими освітніми потребами, заклади освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі проблема надання якісної логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями стає все більш актуальною. Це обумовлено не лише збільшенням кількості випадків порушень мовлення у дітей, але й зростаючою потребою у вдосконаленні методів діагностики та корекції, заснованих на сучасних наукових дослідженнях та технологічних інноваціях. Важливість цієї проблеми підкреслюється історичним розвитком логопедії, який відображає еволюцію підходів до лікування мовленнєвих розладів від античності до сучасності.

Стародавні методи, що базувалися на елементарних медичних втручаннях, поступилися місцем більш вдосконаленим науковим практикам, що включають використання інноваційних технологій і міждисциплінарного підходу. Проте, незважаючи на значний прогрес, існує ряд проблем, які потребують подальших досліджень і вирішення, враховуючи досвід минулих часів. Однією з основних проблем є